

УДК 378.4:005.6]:001.895

№ держреєстрації 0116U003292

Київський університет імені Бориса Грінченка
04053, м. Київ, вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2;
тел. (044) 272-19-02

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з наукової роботи
Київського університету
імені Бориса Грінченка,
доктор філологічних наук, професор

Наталія ВІННІКОВА

«29» червня 2022 р.

ЗВІТ
ПРО НАУКОВО-ДОСЛІДНУ РОБОТУ
ОСВІТОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ
В УНІВЕРСИТЕТІ
(заключний)

Керівник науково-дослідної
роботи:
завідувач науково-дослідної
лабораторії освітології,
кандидат педагогічних наук, доцент

Олена Проценко

Рукопис закінчено 10 червня 2022 р.

Результати роботи розглянуто на засіданні НДЛ освітології Київського університету імені Бориса Грінченка від 15 червня 2022 р., протокол № 4

2022

СПИСОК ВИКОНАВЦІВ

Керівник НДР

Олена Проценко

Відповідальні виконавці

Світлана Сисоєва

Оксана Бульвінська

Галина Калінічева

РЕФЕРАТ

Звіт про НДР: 30 с. (без додатків), 1 додаток

Об'єкт дослідження: розвиток вищої освіти в Україні.

Предмет дослідження: забезпечення якості освіти в університеті на засадах освітології.

Мета дослідження: на основі цілісного наукового аналізу розвитку університетської освіти обґрунтувати освітологічні засади забезпечення якості освіти в університеті.

Методи дослідження:

а) теоретичні методи: системно-структурний (класифікація, систематизація, моделювання), ретроспективний аналіз, порівняння різних поглядів на досліджувану проблему; узагальнення теоретичних підходів з метою визначення поняттєво-категоріального апарату; праксиметричні (вивчення та узагальнення досвіду роботи, аналіз документів); теоретикометодологічний аналіз літературних джерел з метою виявлення чинників впливу освітнього середовища університету на особистісний і професійний розвиток майбутнього фахівця; діахронний – виклад явищ, фактів і подій світової та вітчизняної культури, історії педагогіки у хронологічній послідовності; синхронний – порівняльне дослідження в одному обраному проміжку часу без звертання до історичної ретроспективи або перспективи; порівняльний – визначення загальних та особливих закономірностей, тенденцій розвитку, сфери взаємовпливу систем освіти, культур, визначення їх своєрідності або спорідненості; типологічний – з'ясування типологічної спорідненості або близькості освітньо-історичних і культурних процесів; археологічний – вивчення загального стану розвитку освіти та культури минулих поколінь на підставі матеріальних знахідок; психологічний – вивчення суб'єктивних механізмів функціонування освіти та культури, індивідуальних якостей людини та несвідомих психічних процесів; біографічний – тлумачення

явищ освіти, культури через відображення біографії та особливостей творців культурних цінностей; цивілізаційний – осмислення явищ освіти та культури через інтегративні галузі спеціалізованих гуманітарних і природничих знань у контексті культурної епохи;

б) *емпіричні методи*: діагностичні (анкетування, тестування, самооцінки, опитування, ранжування); обсерваційні (педагогічного спостереження, самоспостереження); контент-аналіз нормативної документації, методичних матеріалів тощо;

в) *статистичні методи*: аналіз даних за допомогою сучасних інформаційних технологій, обробка емпіричних даних (результатів діагностики, анкетування, бесід, моніторингу тощо).

Теоретичне значення результатів:

✓ визначено і обґрунтовано категорія «якість вищої освіти» з позицій синергетики: відкритості, нелінійності, емерджентності, наявності біфуркаційних станів та самоорганізації;

✓ проаналізовано забезпечення якості вищої освіти з позицій трьох підходів: об'єктивістського, релятивістського та концепції розвитку;

✓ визначено і обґрунтовано соціокультурні чинники забезпечення якості вищої освіти;

✓ обґрунтовано цінності університетської спільноти як чинник забезпечення якості вищої освіти;

✓ проведено компаративний аналіз зовнішніх та внутрішніх систем забезпечення якості вищої освіти в країнах ЄС;

✓ узагальнено процедуру акредитації закладів вищої освіти в європейських країнах;

✓ обґрунтовано напрями впровадження європейського досвіду забезпечення якості вищої освіти в Україні на трьох рівнях: інституційному (заклади вищої освіти), національному, міжнародному (міжнародне співробітництво, партнерство щодо забезпечення якості вищої освіти);

✓ розроблено модель підготовки експертів у галузі освіти.

Практичне значення результатів:

- ✓ проведено емпіричне дослідження ставлення студентів українських закладів вищої освіти до університетських цінностей;
- ✓ здійснено компаративний аналіз ставлення до університетських цінностей студентів двох університетів: Київського університету імені Бориса Грінченка (Україна) і Єзуїтського університету Ігнатіанум у Кракові (Республіка Польща).
- ✓ реалізовано міжнародний проєкт Модуль «Якість вищої освіти та експертний супровід її забезпечення: рух України до Європейського Союзу» програми «Еразмус+: Жан Моне» (2017–2020);
- ✓ проведено опитування представників широкої педагогічної спільноти щодо актуальності та доцільності професійної підготовки експертів у галузі освіти, а також виокремлення основних напрямів їхньої підготовки;
- ✓ підготовлено до затвердження на Вченій раді Київського університету імені Бориса Грінченка освітньо-професійну програму «Менеджмент експертної діяльності в галузі освіти» другого (магістерського) рівня вищої освіти;
- ✓ основні положення дослідження впроваджено в процес підготовки фахівців другого (магістерського) рівня ОПП «Дошкільна освіта», «Початкова освіта», «Педагогіка вищої школи», «Управління закладом освіти» (навчальна дисципліна «Освітологія»).

Рекомендації щодо використання результатів роботи: матеріали дослідження можуть бути використані закладами освіти для створення стратегії, політики і практики розвитку університетського середовища; викладачами університетів для розроблення освітніх програм, методичних рекомендацій, електронних навчальних курсів; у фундаментальних та прикладних наукових дослідженнях викладачів, науковців, докторантів, аспірантів, студентів.

Галузь застосування: освіта.

Прогнозні припущення про розвиток об'єкта дослідження: інтегроване

дослідження сфери освіти на міждисциплінарному, мультидисциплінарному, трансдисциплінарному рівнях.

Ключові слова: університетська освіта; освітологія; якість вищої освіти; забезпечення якості вищої освіти; соціокультурні чинники забезпечення якості вищої освіти; експертна діяльність у галузі вищої освіти; модель підготовки експертів у галузі освіти; цінності університетської спільноти.

ЗМІСТ

	<i>Перша сторінка</i>
Вступ	8
Розділ 1. Теоретико-методологічні засади забезпечення якості освіти в університеті	14
Розділ 2. Соціокультурні чинники забезпечення якості вищої освіти	19
Розділ 3. Європейський досвід забезпечення якості вищої освіти	23
Розділ 4. Експертна діяльність із забезпечення якості вищої освіти	27
Висновки	30
Додаток 1. Список опублікованих праць	31

Вступ

Докорінні зміни економічної і суспільно-політичної систем України, необхідність її утвердження у міжнародному геополітичному, економічному, освітньому і культурному просторі, наміри щодо інтеграції у європейський освітній простір актуалізують завдання забезпечення якості вітчизняної освіти відповідно до європейського та світового рівня.

Якість освіти є однією із найактуальніших проблем життєдіяльності світового співтовариства. Зміни у міжнародному розподілі праці, виникнення й нестримний розвиток планетарного інформаційного простору, експоненціальне збільшення міждержавної трудової, ділової, освітньої, туристично-рекреаційної мобільності населення посилюють вимоги до взаємовідповідності національних рівнів якості освіти.

Освіта є основою розвитку особистості, суспільства, нації та держави, запорукою майбутнього України, визначальним чинником політичної, соціально-економічної, культурної та наукової життєдіяльності суспільства. Освіта відтворює і нарощує інтелектуальний, духовний та економічний потенціал суспільства, є стратегічним ресурсом поліпшення добробуту людей, забезпечення національних інтересів, зміцнення авторитету й конкурентоспроможності держави на міжнародній арені.

Освіта є складним і багатоаспектним утворенням. На сучасному етапі науковці і практики розглядають її і як певну цінність (особистісну, громадську, державну, економічну, культурницьку), і як соціальну систему, яка об'єднує різноманітні державні установи, громадські організації, навчально-виховні та освітні заклади й установи, і як особливий власне освітній, інформаційний, комунікативний, соціальний, духовно-культурний процес, і як багатоаспектний та різнорівневий результат, і як стан свідомості особистості або суспільства.

Особливо значущим сьогодні стає питання визначення якісних показників освіти і на особистісному, і на груповому, корпоративному, суспільному,

державному та міжнародному рівнях.

Провідна ідея дослідження обраної проблеми полягає в тому, що багатомірність та специфіка проблеми якості освіти, вимагає системного, всебічного й комплексного дослідження сфери освіти як продуктивної сили сучасного суспільства і може здійснюватися лише на основі інтеграції різних галузей наук. Таким чином, дослідження освітологічних засад забезпечення якості освіти в університеті здійснюється на міждисциплінарній основі, що найбільш вичерпно та ефективно забезпечується в межах освітологічного підходу.

Об'єкт дослідження: розвиток вищої освіти в Україні.

Предмет дослідження: забезпечення якості освіти в університеті на засадах освітології.

Мета дослідження: на основі цілісного наукового аналізу розвитку університетської освіти обґрунтувати освітологічні засади забезпечення якості освіти в університеті.

Методи дослідження:

а) теоретичні методи: системно-структурний (класифікація, систематизація, моделювання), ретроспективний аналіз, порівняння різних поглядів на досліджувану проблему; узагальнення теоретичних підходів з метою визначення поняттєво-категоріального апарату; праксиметричні (вивчення та узагальнення досвіду роботи, аналіз документів); теоретикометодологічний аналіз літературних джерел з метою виявлення чинників впливу освітнього середовища університету на особистісний і професійний розвиток майбутнього фахівця; діахронний – виклад явищ, фактів і подій світової та вітчизняної культури, історії педагогіки у хронологічній послідовності; синхронний – порівняльне дослідження в одному обраному проміжку часу без звертання до історичної ретроспективи або перспективи; порівняльний – визначення загальних та особливих закономірностей, тенденцій розвитку, сфери взаємовпливу систем освіти, культур, визначення їх своєрідності або спорідненості; типологічний – з'ясування типологічної

спорідненості або близькості освітньо-історичних і культурних процесів; археологічний – вивчення загального стану розвитку освіти та культури минулих поколінь на підставі матеріальних знахідок; психологічний – вивчення суб'єктивних механізмів функціонування освіти та культури, індивідуальних якостей людини та несвідомих психічних процесів; біографічний – тлумачення явищ освіти, культури через відображення біографії та особливостей творців культурних цінностей; цивілізаційний – осмислення явищ освіти та культури через інтегративні галузі спеціалізованих гуманітарних і природничих знань у контексті культурної епохи;

б) емпіричні методи: діагностичні (анкетування, тестування, самооцінки, опитування, ранжування); обсерваційні (педагогічного спостереження, самоспостереження); контент-аналіз нормативної документації, методичних матеріалів тощо;

в) статистичні методи: аналіз даних за допомогою сучасних інформаційних технологій, обробка емпіричних даних (результатів діагностики, анкетування, бесід, моніторингу тощо).

Дослідження обраної проблеми базується на науково обґрунтованому положенні про сферу освіти як цілісне динамічне утворення, структура якого включає нерозривно пов'язані між собою елементи, сукупність яких з одного боку утримує динамічну цілісність сфери освіти, а з іншого – забезпечує її здатність до розвитку й самоорганізації, взаємодії з іншими системами соціального організму та впливу на їх розвиток і дає можливість досліджувати освітні процеси на основі принципів якості.

Освітологічні засади забезпечення якості освіти в університеті відображають: сукупність дефініцій; концепції; моделі; технології; критерії якості освіти в умовах університету та показники, що їх розкривають; прогностичні напрями; закономірності і тенденції розвитку.

Основні результати дослідження:

на теоретичному рівні:

✓ визначено і обґрунтовано категорію «якість вищої освіти» з позицій

синергетики: відкритості, нелінійності, емерджентності, наявності біфуркаційних станів та самоорганізації;

✓ проаналізовано забезпечення якості вищої освіти з позицій трьох підходів: об'єктивістського, релятивістського та концепції розвитку;

✓ визначено і обгрунтовано соціокультурні чинники забезпечення якості вищої освіти;

✓ обгрунтовано цінності університетської спільноти як чинник забезпечення якості вищої освіти;

✓ проведено компаративний аналіз зовнішніх та внутрішніх систем забезпечення якості вищої освіти в країнах ЄС;

✓ узагальнено процедуру акредитації закладів вищої освіти в європейських країнах;

✓ обгрунтовано напрями впровадження європейського досвіду забезпечення якості вищої освіти в Україні на трьох рівнях: інституційному (заклади вищої освіти), національному, міжнародному (міжнародне співробітництво, партнерство щодо забезпечення якості вищої освіти);

✓ розроблено модель підготовки експертів у галузі освіти.

На практичному рівні:

✓ проведено емпіричне дослідження ставлення студентів українських закладів вищої освіти до університетських цінностей;

✓ здійснено компаративний аналіз ставлення до університетських цінностей студентів двох університетів: Київського університету імені Бориса Грінченка (Україна) і Єзуїтського університету Ігнатіанум у Кракові (Республіка Польща).

✓ реалізовано міжнародний проєкт Модуль «Якість вищої освіти та експертний супровід її забезпечення: рух України до Європейського Союзу» програми «Еразмус+: Жан Моне» (2017–2020);

✓ проведено опитування представників широкої педагогічної спільноти щодо актуальності та доцільності професійної підготовки експертів у галузі освіти, а також виокремлення основних напрямів їхньої підготовки;

✓ підготовлено до затвердження на Вченій раді Київського університету імені Бориса Грінченка освітньо-професійну програму «Менеджмент експертної діяльності в галузі освіти» другого (магістерського) рівня вищої освіти;

✓ основні положення дослідження впроваджено в процес підготовки фахівців другого (магістерського) рівня ОПП «Дошкільна освіта», «Початкова освіта», «Педагогіка вищої школи», «Управління закладом освіти» (навчальна дисципліна «Освітологія»).

Основні результати дослідження висвітлено в 85 наукових статтях; 4 навчальних посібниках; 12 навчальних програмах; 3 аналітичних звітах; 2 методичних рекомендаціях.

За результатами дослідження підготовлено і опубліковано колективну монографію «Quality of University Education: Educological Discourse» (Якість університетської освіти: освітологічний дискурс), в якій презентовано основні наукові результати на основі міждисциплінарного підходу до феномену якості вищої освіти за напрямками:

✓ соціальна функція сучасного університету, національні виклики, що стоять перед сучасною університетською спільнотою, зокрема цифровізація освітнього простору;

✓ оновлення нормативно-правової бази та її відповідності європейським стандартам забезпечення якості вищої освіти, практична реалізація європейських вимог у практиці українських університетів, вплив якості освіти на ринок праці;

✓ культурологічні аспекти забезпечення якості університетської освіти: цінності університетської спільноти, академічна та інформаційна культура, академічна доброчесність.

Протягом виконання наукової теми захищено 1 докторську і 3 кандидатські дисертації:

- ✓ Мосьпан Н. В. Тенденції взаємодії вищої освіти з ринком праці в Європейському Союзі. Дис....докт. пед. наук: 13.00.04. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2019. 520 с.
- ✓ Кузьменко О. М. Ідея Університету: закономірності й особливості трансформації історичних типів. Дис....канд. філос. наук: 09.00.10 – філософія освіти. Київ: Інститут вищої освіти НАПН України, 2016. 229 с.
- ✓ Тригуб І. І. Професійна підготовка експертів у галузі освіти у країнах Східної Європи. Дис....канд. пед. наук: 13.00.04. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2017. 341 с.
- ✓ Грищук Ю. В. Розвиток педагогічної освіти у Республіці Польща в контексті європейських інтеграційних процесів. Дис....канд. пед. наук: 13.00.04. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2019. 309 с.

Розділ 1. Теоретико-методологічні засади забезпечення якості освіти в університеті

Поняття «якість освіти» вважається основоположним у вітчизняних та міжнародних нормативних документах, що є регуляторними в сфері освіти: Законах України «Про освіту» (2017), «Про вищу освіту» (2014), у Державній національній програмі «Освіта» (Україна XXI століття), Національній доктрині розвитку освіти, Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки; документах, пов'язаних із упровадженням Болонського процесу та інших.

З філософської точки зору *якість освіти* – це узагальнююча ознака проблем розвитку освіти в державі й одночасно індикатор відповідності освітньої політики та реформ освіти особистісним і суспільним потребам. Вона розглядається одночасно і як філософська категорія, і як педагогічна проблема. Як системний об'єкт її характеризують якість цілей, якість педагогічного прогресу і якість результату.

У широкому розумінні якість освіти вивчається як складна концепція в рамках загальноосвітньої програми квалітології – триединої науки, що охоплює теорію якості, теорію оцінки якості (кваліметрію), теорії управління якістю (управління та моніторинг якості). Кожен із цих складників має певний набір критеріїв та показників якості освіти, які дозволяють по-різному оцінювати будь-яку освітню систему як за зовнішніми, так і за внутрішніми параметрами.

Як багатоміріне поняття, якість вищої освіти віддзеркалює різні аспекти суспільного життя – соціальні, економічні, політичні, педагогічні, демографічні та інші. Така багатовекторність категорії спонукає до неоднозначності в її розумінні та тлумаченні.

Якість вищої освіти – відповідність умов провадження освітньої діяльності та результатів навчання вимогам законодавства та стандартам вищої освіти, професійним та/або міжнародним стандартам (за наявності), а також потребам заінтересованих сторін і суспільства, що забезпечується шляхом здійснення процедур внутрішнього та зовнішнього забезпечення якості (Закон України «Про вищу освіту», 2014, стаття 1).

Якість вищої освіти розглядаємо як складне і багатоаспектне утворення, що детерміноване зовнішніми (економічними, культурно-історичними, демографічними, суспільно-політичними, соціальними), внутрішніми (чинниками розвитку самої сфери освіти, що визначають напрями інноваційної політики у цій сфері), а також особистісними (цінностями, потребами, моральними нормами кожного учасника освітнього процесу) чинниками.

Якість вищої освіти – це узагальнена ознака розвитку освіти в цілому в державі, але в той же час це показник відповідності освітньої політики та реформи освіти особистим та соціальним потребам. На сучасному етапі розвитку суспільства проблеми якості освіти пов'язані також з розвитком нової інформаційної цивілізації, де розвиток якісного середовища для людей, соціального інтелекту та системи освіти стає визначальним фактором прогресу людства.

Якість вищої освіти – це також сукупність властивостей та характеристик навчального процесу; кінцевий результат освітнього процесу та набір компетентностей випускників – певний рівень їх знань і навички розумового, фізичного та морального розвитку, досягнуті тими, хто навчається, на певному етапі відповідно до запланованих цілей; ступінь задоволення різних учасників процесу освітніми послугами, що надаються освітніми установами.

До здобутків НДЛ відносимо використання ідей синергетичної теорії в досліджуваній проблемі: використання їх у моделюванні та прогнозуванні розвитку якості освіти як процесу, управління ним та сприяння ефективності функціонування усієї освітньої системи загалом. Категорію «якість вищої освіти» розглядаємо з основних позицій синергетики: відкритості, нелінійності, емерджентності, наявності біфуркаційних станів та самоорганізації.

Поняття «якість» – це відкрите системне утворення, адже саме відкритість є однією з найважливіших характеристик системних об'єктів. Відкритість з точки зору синергетики означає використання системою всіх можливостей та інформаційних потоків, пов'язаних з умовами середовища,

визначення найбільш значущих зовнішніх умов, чинників, що сприяють або перешкоджають функціонуванню системи.

Як філософська категорія «якість» виражає істотну визначеність об'єкту, завдяки якій він є саме цим, а не іншим. З іншого боку, філософський аспект категорії «якість» показує відповідний рівень пізнання людиною об'єктивної реальності. На кожному етапі пізнання розкриваються, пізнаються певні властивості об'єкту. Тобто навколишнє середовище впливає на об'єкт, внаслідок чого він змінюється, а отже, змінюється і його якість. За цим феноменом можна прослідкувати відкритість категорії «якість» як системи, що гнучко реагує на зовнішні зміни.

Отже, якість освіти є складним системним утворенням, елементи якого взаємодіють як між собою, так із зовнішнім середовищем. Внутрішні властивості (взаємодія всередині об'єкту) виступають джерелом нових властивостей, що раптово виникають (емерджують). У цьому випадку з'являється нова якість, що є притаманною всьому об'єкту стосовно якості частин. У такій взаємодії частин всередині об'єкту ми можемо прослідкувати його цілісність. Зовнішні властивості (взаємодія за межами об'єкту з іншими об'єктами або зовнішнім середовищем) відповідає принципу відкритості та є джерелом змін властивостей протягом певного часу.

Якість є відкритим системним об'єктом, між структурними елементами якого та із зовнішнім середовищем постійно відбувається обмін енергією, речовиною, інформацією, а тому для нього є характерними постійна стохастичність і мінливість, явища флуктуації та біфуркації. У процесі еволюції якості певного об'єкту окремо флуктуація або їх комбінація можуть стати настільки сильними, що попередня організація не витримує і руйнується. У цей переламний момент, який називають точкою біфуркації, принципово неможливо передбачити, в якому напрямі буде відбуватись подальший розвиток якості: чи стане стан об'єкта ще більш хаотичним, чи якість отримає новий, більш високий рівень організації.

Стохастичність і нелінійність законів розвитку якості як системи, їх залежність від зовнішніх і внутрішніх умов, біфуркаційний характер еволюції уможливають глибоке розуміння феномену якості вищої освіти.

Система забезпечення якості вищої освіти – сукупність стратегій, процедур та методів, розроблених для досягнення, підтримання або підвищення якості вищої освіти. Система складається з внутрішнього забезпечення якості (на рівні закладу вищої освіти) і зовнішнього забезпечення якості вищої освіти (на національному рівні, на рівні Європейського простору вищої освіти та Європейського Союзу), що ґрунтується на чотирьох *принципах забезпечення якості* у Європейському просторі вищої освіти:

- забезпечення якості сприяє розвитку культури якості;
- заклади вищої освіти несуть первинну відповідальність за якість вищої освіти, що надається;
- забезпечення якості відповідає різноманітності систем вищої освіти, закладів вищої освіти, програм і студентів;
- забезпечення якості враховує потреби та очікування студентів, усіх інших стейкхолдерів та суспільства.

У сучасному науковому дискурсі використовуються різні підходи до забезпечення якості вищої освіти. Найбільш відомі з них три: *об'єктивістський, релятивістський та підхід концепції розвитку*.

У рамках *об'єктивістського підходу* найважливіше у цьому сенсі – можливість об'єктивних вимірювань та порівнянність результатів оцінок різних предметів (дисциплін, установ тощо). Цей підхід передбачає аналіз якості, пов'язаний з характеристиками «вхід» в освітню систему і «вихід» з неї. Основними показниками «входу» є професійний рівень викладачів, рівень технічного оснащення закладів вищої освіти, рівень знань абітурієнтів. Типові показники «виходу» (тобто результату) – рейтинг студентів, можливість працевлаштування випускників та їх подальша освіта.

Суть *релятивістського підходу* полягає у відсутності абсолютних критеріїв, за допомогою яких можна було б оцінити освітній процес. Практичне

втілення релятивістського підходу пов'язане насамперед з оцінкою «відповідності меті». Розвиток закладу вищої освіти – ключове поняття в концепції розвитку, третьому підході в забезпеченні якості освіти.

Концепція розвитку стосується рівня внутрішньої оцінки діяльності закладів вищої освіти. Однак це не означає, що третя концепція виключає зовнішню оцінку якості. Якщо попередні підходи оцінюють минулий досвід закладів вищої освіти, то третя зосереджена на підвищенні якості освітнього процесу в поточному періоді, тобто є творчою за своєю суттю. Необхідно також зазначити, що вимірювання на основі об'єктивістської і релятивістської концепції оцінюють якість роботи закладів освіти в цілому, або його управлінської політики, або використовуються як інструмент у процедурах розподілу національних ресурсів. Концепція розвитку базується на заходах з удосконалення навчальних програм.

Система забезпечення якості вищої освіти складається із зовнішніх і внутрішніх систем, а також агентств із забезпечення якості освіти.

Розділ 2. Соціокультурні чинники забезпечення якості вищої освіти

Термін «соціокультурні чинники якості вищої освіти» розглядаємо в широкому і вузькому сенсах. У *широкому* вони містять усі складники системи людського існування в суспільстві, зокрема економічні, суспільно-політичні, демографічні, розвиток науки, техніки і технологій тощо. У *вузькому сенсі* до соціокультурних чинників якості вищої освіти відносимо суто соціальні (особистість у зв'язку із суспільством як системою відносин) і культурні (сукупність цінностей і норм).

До *соціальних чинників* відносимо рівень соціально-економічного розвитку, характер соціальної свідомості, особливості соціальної інфраструктури, характер і тип власності, особливості соціально-політичної ситуації в країні, характер правових норм та правовідносин у сфері регулювання соціальних відносин, рівень соціалізації, рівень соціальної мобільності, особливості моральних та етичних норм, традицій, що панують у суспільстві, особливості менталітету, соціально-демографічної ситуації, інституалізацію системи освіти та рівень управління і контролю в сфері освіти з боку соціально-політичних структур, визначення стратегії та вектору розвитку освіти, готовність до її реформування відповідно до потреб соціально-економічного розвитку, впровадження новацій і готовність до інноваційного мислення.

Культурними чинниками визначено: домінуючі в суспільстві ідеї, цінності та норми; ціннісні орієнтації, зокрема, молоді; мотивацію у сфері освіти; усвідомлення соціальних потреб; запитів і готовність до реалізації завдань, передбачених реформуванням; колективні уявлення, що супроводжуються певним типом соціальної дії; особливості зберігання і передавання людського досвіду; рівень цивілізованості; систему уявлень, вірувань та переконань.

Система спільних цінностей, відносин, норм, звичок, традицій, форм поведінки і ритуалів є важливим елементом університетської корпоративної культури якості освіти. Ефективність функціонування корпоративної культури університету визначає його організаційний успіх, оскільки відомі всім членам

університетської спільноти і всіма підтримувані цінності і принципи допомагають закладу вищої освіти формувати ефективну політику та обґрунтовувати конкретні управлінські рішення; позитивно впливає на імідж університету, його привабливість для абітурієнтів і роботодавців; стимулює готовність студентів до співтворення цінностей у партнерстві з академічним персоналом, науковцями, адміністрацією університету; підвищує конкурентоспроможність закладу вищої освіти.

З метою виявлення ставлення студентів до університетських цінностей, а також для того, щоб простежити будь-які відмінності чи подібності у поглядах українських та польських студентів проведено емпіричне дослідження шляхом опитування (206 українських і 151 польських студентів). Здійснений компаративний аналіз ставлення до університетських цінностей студентів двох університетів: Київського університету імені Бориса Грінченка (Україна) і Єзуїтського університету Ігнатіанум у Кракові (Республіка Польща).

Студентам було запропоновано відповісти на такі питання:

Чи вважаєте Ви, що заклад вищої освіти повинен формувати моральні норми і цінності в студентів?

- Так
- Ні, завдання ЗВО – готувати до майбутньої професії, а моральні норми мають бути сформовані сім'єю і середньою освітою
- Важко сказати

Чи впливає, на Вашу думку, дотримання норм моралі і цінностей на формування професійних якостей особистості?

- Так
- Ні
- Частково

Розмістіть нижче перераховані цінності за ієрархією вашого уподобання (від 1 до 10, де 1 – це найвищий рівень):

- загальнолюдські моральні цінності;
- відповідальність та професіоналізм
- толерантність;
- вільний розвиток особистості;
- різноманіття розвитку особистості;
- громадянська ідентичність;

- академічна доброчесність;
- свобода професійної діяльності;
- корпоративні цінності університету;
- лідерство-служіння

Дослідження показало, що українських і польських студентів вважають, що заклад вищої освіти повинен формувати моральні норми і цінності в студентів (64% українських і 77% польських студентів), а також дотримання норм моралі і цінностей позитивно впливає на формування професійних якостей особистості (85% українських і 75% польських студентів).

Дослідження показало, що польські студенти виявляють більшу прихильність до європейських цінностей, які задекларовані і послідовно впроваджуються в Європейському просторі вищої освіти (лідерство-служіння; академічна доброчесність; свобода професійної діяльності; толерантність; відповідальність і професіоналізм).

Українські студенти демонструють часткове розуміння важливості дотримання університетських цінностей, віддаючи перевагу цінностям особистісного розвитку (загальнолюдські моральні цінності; вільний розвиток особистості; відповідальність та професіоналізм).

Ці відмінності у сприйнятті університетських цінностей, на наш погляд, свідчать про різний рівень суспільного сприйняття цінностей академічної спільноти в польському та українському суспільствах, а також відбивають і підкреслюють різницю політичних і аксіологічних статусів обох країн: Республіка Польща не тільки політично належить до Європейського Союзу, а й у реальній освітній практиці сповідує європейські морально-етичні цінності. Україна тільки прагне приєднатися до Європейського Союзу, орієнтація на європейські цінності є стратегічною метою нашої країни, проте вони поки що залишаються більшою мірою декларацією про наміри, ніж реальною освітньою практикою.

Результати дослідження з напрямку «Соціокультурні чинники забезпечення якості вищої освіти» стали базою для грантових заявок на участь у

міжнародних проєктах:

✓ Модуль «Університетська автономія у розвитку демократичних цінностей у вищій освіті: досвід країн ЄС для України» програми «Еразмус+: Жан Моне» (2022);

✓ Конкурс спільних українсько-литовських науково-дослідних проєктів для реалізації у 2022–2023 рр. «Академічні цінності в закладах вищої освіти: досвід Литовської Республіки та України».

Розділ 3. Європейський досвід забезпечення якості вищої освіти

Проведено компаративний аналіз зовнішніх та внутрішніх систем забезпечення якості вищої освіти в країнах ЄС.

Досліджено загальні тенденції розвитку зовнішніх та внутрішніх систем забезпечення якості вищої освіти в європейських країнах (21 країна: Австрійської Республіки, Королівства Бельгія, Республіки Болгарія, Республіки Хорватія, Королівства Данія, Республіки Естонія, Фінляндської Республіки, Французької Республіки, Федеративної Республіки Німеччини, Грецької Республіки, Італійської Республіки, Республіки Угорщина, Республіки Ірландія, Литовської Республіки, Королівства Нідерландів, Республіки Польща, Португальської Республіки, Румунії, Республіки Словенія, Королівства Іспанія, Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії).

Визначено, що в країнах ЄС система забезпечення якості вищої освіти, відповідно до Стандартів і рекомендацій щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти, складається із зовнішніх і внутрішніх систем, а також агентств із забезпечення якості освіти.

Зовнішні системи складаються з органів управління якістю на рівні Європейського Союзу; на рівні Європейського простору вищої освіти; на рівні держав-членів Європейського Союзу. Внутрішні механізми управління якістю представлені на рівні закладів вищої освіти органами управління університетом. Системи внутрішнього та зовнішнього забезпечення якості є обов'язковими в більшості країн, за винятком Австрії, Люксембургу, Мальти та Кіпру. У країнах, де відсутній державний контроль, заклади вищої освіти встановлюють власні правила забезпечення якості, що відповідають стандартам Європейського агентства (ENQA).

У деяких країнах був прийнятий альтернативний підхід до системи зовнішнього забезпечення якості вищої освіти. Замість створення Національного агентства деякі країни (Чеська Республіка, Угорщина, Словаччина) поклали функції забезпечення якості вищої освіти на

національний комітет під керівництвом міністерства. У Люксембурзі створено Раду в складі семи незалежних експертів.

Визначено тенденції професійної підготовки експертів із забезпечення якості вищої освіти у європейських країнах та узагальнено процедуру акредитації закладів вищої освіти в європейських країнах, яка складається з таких етапів:

- 1) призначення ради експертів з оцінки та акредитації відділом акредитації;
- 2) виїзні перевірки діяльності закладів вищої освіти відповідно до чинних стандартів;
- 3) підготовка доповіді про оцінку експертами;
- 4) перевірка звітів експертів відділом акредитації агентства щодо забезпечення якості;
- 5) представлення агентством заявки на акредитацію установи.

Обґрунтовано напрями впровадження європейського досвіду забезпечення якості вищої освіти в Україні на трьох рівнях: інституційному (заклади вищої освіти), національному, міжнародному (міжнародне співробітництво, партнерство щодо забезпечення якості вищої освіти).

На рівні окремого закладу вищої освіти:

- сприяння створенню системи менеджменту якості університету;
- залучення закладу вищої освіти до європейського співробітництва у галузі забезпечення якості вищої освіти;
- сприяння співпраці між усіма стейкхолдерами щодо забезпечення якості вищої освіти.

На національному рівні:

- створення національних стандартів та рекомендацій щодо забезпечення якості вищої освіти;
- використанню інструментів Європейського Союзу прозорості, визнання та поширення кращого досвіду щодо якості вищої освіти та експертного супроводу її забезпечення.

На міжнародному рівні:

- заохочення до обміну і співпраці між країнами-партнерами та міжнародними організаціями щодо сприяння забезпечення якості вищої освіти.

Впровадження досвіду країн Європейського Союзу сприяє розбудові ефективної системи внутрішнього і зовнішнього забезпечення якості вищої освіти, розробленню освітніх інновацій, провадженню експертної діяльності в галузі вищої освіти, засвоєнню основних європейських стандартів і рекомендацій щодо забезпечення якості вищої освіти.

Реалізовано міжнародний проєкт Модуль «Якість вищої освіти та експертний супровід її забезпечення: рух України до Європейського Союзу» програми «Еразмус+: Жан Моне» (2017–2020).

Основні результати проєкту:

- ✓ підготовлено методичне забезпечення та проведено для аспірантів Київського університету імені Бориса Грінченка та інших закладів вищої освіти України 30 лекційних занять (60 год.), 30 семінарських занять (60 год.), 11 тренінгів (44 год); 4 інтенсиви (16 год.), а також ділову гру «Судове засідання по розгляду справи щодо експертного висновку з ліцензування освітньої послуги»; дебати «Автономність університету: шлях до забезпечення якості чи свавілля?»; круглий стіл «Рейтинги в моніторингових дослідженнях»;

- ✓ опубліковано навчальний посібник «Європейський простір вищої освіти: параметри якості та експертизи», методичні рекомендації з вивчення освітнього модулю «Якість вищої освіти та експертний супровід її забезпечення: рух України до Європейського Союзу», а також 7 наукових статей з проблеми якості вищої освіти та експертного супроводу її забезпечення в країнах Європейського співтовариства;

- ✓ підготовлено та проведено Міжнародну науково-практичну онлайн-конференцію «Забезпечення якості вищої освіти у країнах Європейського Союзу» (за підсумками реалізації Модулю «Якість вищої освіти та експертний супровід її забезпечення: рух України до Європейського Союзу» програми «Еразмус+: Жан Моне») (15.05.2020);

✓ створений та систематично наповнювався веб-сайт проєкту <http://heqes.kubg.edu.ua>;

✓ створені та систематично наповнювались рубрики в наукових журналах відкритого доступу, які видає НДЛ освітології:

- у науковий журнал «Неперервна професійна освіта: теорія і практика» (<http://про.kubg.edu.ua>) протягом 2017-2020 рр. включено 24 статті в рубрику «Якість вищої освіти та експертний супровід її забезпечення: досвід ЄС»;

- у науковий журнал «Педагогічний процес: теорія і практика» (<http://рртр.kubg.edu.ua>) протягом 2017-2020 рр. включено 18 статей в рубрику «Європейський освітній простір: сучасні вектори розвитку»;

- у науковий журнал «Освітологія» (<http://osvitologia.kubg.edu.ua>) протягом 2017-2020 рр. включено 10 статей в рубрику «Забезпечення якості вищої освіти: українсько-польський досвід».

Розділ 4. Експертна діяльність із забезпечення якості вищої освіти

Розроблено *модель підготовки експертів у галузі освіти*, яка включає три рівні:

1) *оволодіння основами освітології та її складових* – знаннями і навичками з філософії освіти, історії освіти, освітньої політики, освітнього права, управління освітою, економіки освіти, соціології освіти, культурології освіти. У рамках науково-методологічного забезпечення освітологічної підготовки майбутніх експертів визначено і обґрунтовано соціокультурні чинники забезпечення якості вищої освіти.

2) *оволодіння методикою проведення експертизи і етичними нормами її реалізації*. З метою впровадження в процес підготовки експертів вивчено організаційно-педагогічний досвід експертної діяльності із забезпечення якості вищої освіти:

- досліджено відмінність експертизи від інших понять;
- означено комплекс поняття «експертиза»;
- визначено поняття «експертна діяльність в освіті».

Досліджено технології експертної діяльності із забезпечення якості вищої освіти у європейських країнах:

- визначено загальні тенденції професійної підготовки експертів у галузі освіти до експертної діяльності, зокрема із забезпечення якості вищої освіти у європейських країнах;

- узагальнено процедуру акредитації ЗВО у європейських країнах.

3) *оволодіння специфікою ланки освіти, яка підлягає експертизі*.

З метою з'ясування актуальності та доцільності професійної підготовки експертів у галузі освіти, а також виокремлення основних напрямів їхньої підготовки проведено анкетування широкої педагогічної спільноти закладів загальної середньої освіти, закладів вищої освіти, органів місцевого самоврядування. Всього в опитуванні взяло участь 1116 респондентів з різних регіонів України, а також приналежністю до певних груп респондентів:

керівник закладу освіти; представник педагогічної спільноти: вчитель / викладач; спеціаліст регіональних органів управління освітою; спеціаліст муніципальних органів управління освітою.

Аналіз результатів анкетування актуальності та доцільності професійної підготовки експертів у галузі освіти дозволив зробити наступні висновки:

1. На сьогоднішній день в країні є гостра необхідність розвитку експертизи в галузі освіти, що підтверджено результатами опитування, а також відсутністю в Класифікаторі професій України ДК 003:2010 професії «Експерт у галузі освіти».

2. Результати дослідження продемонстрували необхідність професійної підготовки експертів у галузі освіти в межах освітньої програми другого (магістерського) рівня; це підтвердили 92% респондентів.

3. Отримані результати дозволяють чітко сформулювати напрями підготовки та спеціалізації експертів у галузі освіти, а також змістовне наповнення програми. Пріоритетними спеціалізаціями фахової підготовки експертів є: експертна діяльність з моніторингу якості освіти; експертна діяльність з управління освітою; експертна діяльність з економіки освіти; експертна діяльність з освітнього права.

4. Результати анкетування показали, що до професійної підготовки експертів у галузі освіти слід включити такі навчальні дисципліни, як економіка освіти; освітнє право; управління (менеджмент) освітою; зарубіжний досвід розвитку освітніх систем, компаративні освітні дослідження. Респонденти також відмітили, що фахова підготовку експертів потребує вивчення іноземної мови, а також державної української.

Проведене дослідження стало підґрунтям для підготовки освітньо-професійної програми «Менеджмент експертної діяльності в галузі освіти» другого (магістерського) рівня вищої освіти. Програма підготовлена до затвердження на Вченій раді Київського університету імені Бориса Грінченка.

Основні положення дослідження впроваджено в процес підготовки фахівців другого (магістерського) рівня ОПП «Дошкільна освіта», «Початкова

освіта», «Педагогіка вищої школи», «Управління закладом освіти» (навчальна дисципліна «Освітологія»), зокрема під час викладання таких тем, як «Інтелектуальний потенціал суспільства та його інноваційний розвиток», «Інноваційна діяльність у сфері освіти: освітологічний аспект», «Інноваційний розвиток як запорука конкурентоспроможності освітніх систем», «Система забезпечення якості освіти та підготовка експертів освіти» тощо.

Результати дослідження з напрямку «Експертна діяльність із забезпечення якості вищої освіти» стали базою для грантових заявок на участь у колективних міжнародних проектах:

✓ Конкурс спільних українсько-польських науково-дослідних проектів «Експертна діяльність із забезпечення якості вищої освіти» (2019);

✓ Конкурс Міжнародного фонду «Відродження» «Інституційний розвиток університетських аналітичних центрів» (2020);

✓ Конкурс Національного фонду досліджень України «Визначення меж фінансової ефективності здобуття загальної середньої освіти в Україні» (2020);

✓ Конкурс Національного фонду досліджень України «Людина, суспільство, наука перед сучасними викликами: інноваційні дослідження в суспільно-гуманітарній сфері»; тема «Трансформація освітніх технологій в університеті в умовах глобальних кризових явищ» (2021);

✓ Модуль «Цифрове навчання та викладання у вищій освіті Європейського Союзу: досвід для України програми «Еразмус+: Жан Моне» (2022).

Висновки

На підставі викладених основних теоретичних і практичних результатів науково-дослідної роботи «Освітологічні засади забезпечення якості освіти в університеті», їх наукової новизни та практичного значення, впровадження в освітній процес Київського університету імені Бориса Грінченка можемо зробити висновок, що мета роботи, яка полягала в обґрунтуванні освітологічних засад забезпечення якості освіти в університеті, а також у вивченні шляхів їх застосування в освіті та фундаментальних і прикладних наукових дослідженнях, досягнута, що свідчить про її ефективність.

Результати становлять науковий і практичний інтерес для управлінського персоналу закладів вищої освіти для створення стратегії і політики розвитку університетського середовища; викладачів університетів для розроблення освітніх програм, методичних рекомендацій, електронних навчальних курсів; наукових і науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти, науково-дослідних інститутів у фундаментальних і прикладних наукових дослідженнях.

Додаток 1. Список публікацій за темою

Монографії

1. Quality of University Education: Educological Discourse: collective monograph / V. Ogneviuk (Ed.), Buinytska O., Bulvinska O., Kalinicheva H., Lomachynska I., Lomachinsky B., Mospan N., Protsenko O., Sysoieva S., Sopova D. Prague: Oktan Print, 2022. 220 p.
2. Бульвінська О., Капралова І. Сучасні підходи до формування професійної компетентності викладачів закладів вищої освіти в системі підвищення кваліфікації (на прикладі програми підвищення кваліфікації викладачів Київського університету імені Бориса Грінченка). *Освітнє лідерство: від теорії до практики: монографія* / В.Р.Міляєва (ред.). Кривий Ріг: Р. А. Козлов, 2021. С. 119-137.
3. Сисоєва С. О. Акме-педагогіка: інтерактивне навчання дорослих. Сучасні акмеологічні дослідження: теоретико-методологічні та прикладні аспекти : моногр. / редкол.: В.О. Огнев'юк, С.О. Сисоєва, Я.С. Фруктова. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. С. 19-32.

Статті у наукових виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз Scopus і Web of Science

1. Protsenko O., Horban O., Tytarenko V., Bulvinska O., Melnychenko O. Cultural economics: the role of higher education institution in shaping the value systems. *Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu*. 2022. № 1. P. 128-132.
2. Sysoieva S., Dichek N. Contemporary Intercultural and Ethnic Views of Ukrainian Student Youth about the Poles. *Czech-polish historical and pedagogical journal*. 2020. № 12 (2). P. 132-145.
3. Бульвінська О. І., Капралова І. М. Використання масових відкритих онлайн курсів у професійному розвитку викладачів закладів вищої освіти. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2022. № 88 (2). С. 273–290 (ще не проіндексовано).

Статті в наукових виданнях, які включені до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») або входять до наукометричних баз даних

1. Батечко Н. Формування державної освітньої політики: синергетичний аспект. *Освітологія*. 2016. Випуск V. С. 69-75.
2. Батечко Н. Особливості навчання майбутніх викладачів вищої школи в магістартурі у Сполучених Штатах Америки. *Педагогічний процес: теорія і практика*. 2016. Випуск 4. С. 51-57.

3. Батечко Н., Титаренко І. Розвиток магістратури в Україні на засадах міждисциплінарності. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2016. № 3-4. С. 17-23.
4. Батечко Н. Тенденції навчання викладачів вищої школи у Великій Британії. *Педагогічний процес: теорія і практика*. 2017. № 2. С. 17–25.
5. Батечко Н. Сучасні підходи добору методів навчання майбутніх викладачів вищої школи в умовах магістратури. *Педагогічний процес: теорія і практика*. 2017. № 3. С. 53–59.
6. Батечко Н. Якість вищої освіти в контексті синергії наукових підходів. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2017. № 3–4. С. 12–19.
7. Батечко Н. Управління якістю в сфері вищої освіти: методологічний аспект. *Освітологія*. 2017. № 6. С. 156–162.
8. Батечко Н. Методологія освітології: синергетичний аспект. *Освітологічний дискурс*. 2017. №1–2. С. 1–12.
9. Батечко Н. Феномен якості освіти в сучасному науковому дискурсі. *Освітологічний дискурс*. 2017. №3–4. С. 1–16.
10. Batechko N. Higher education, quality of higher education, expert support and its assurance: the canonization of concepts (theoretical and methodological discourse). *The Modern Higher Education Review*. 2017. № 2. P. 95–100.
11. Batechko N. Conceptual bases of adaptation of Ukraine's higher education to the standards of education quality of the European area. *Педагогічний процес: теорія і практика*. 2018. № 1–2. С. 22–31.
12. Батечко Н. Акмеологічна модель підготовки викладача вищої школи в умовах магістратури. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2018. № 1–2. С. 60–68.
13. Батечко Н. Система менеджменту якості університетської освіти: методологічний аспект. *Освітологія*. 2018. № 7. С. 145-151.
14. Бульвінська О. Сучасні тенденції безперервного професійного розвитку науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2018. №1–2. С. 22–30.
15. Бульвінська О. Види і форми безперервного професійного розвитку науково-педагогічних працівників (за результатами опитування). *Освітологічний дискурс*. 2018. №3–4. С. 95–106.
16. Бульвінська О. Сучасні методи навчання і викладання на основі дослідження: зарубіжний досвід. *Освітологічний дискурс*. 2019. № 1–2. С. 83–103.
17. Бульвінська О., Капралова І. Підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників в університеті: актуальність тренінгів. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2019. № 1. С. 53–59.
18. Bulvinska O., Chervona L. Transformation of the roles of Ukrainian universities teachers in student-centred learning and teaching. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2019. № 3. С. 38–44.

19. Bulvinska O., Khanykina N. Interactive methods in communicative education. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2019. № 4. С. 68–73.
20. Бульвінська О. Система наук про освіту: досвід європейських університетів. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2020. № 1 (62). С. 68–73.
21. Bulvinska O. Chervona L. Students' participation in quality assurance at university. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2020. № 3 (64). Р. 95–101.
22. Bulvinska O., Lynova I. Continuing professional development of academic staff: theoretical approaches and models. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2020. № 4(65). Р.14–22.
23. Бульвінська О. І., Ханикіна Н. В., Сопова Д. О. Впровадження принципів академічної доброчесності в університеті: досвід проведення освітологічних дебатів. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2021. № 1. С. 46–55.
24. Bulvinska O., Chervona L. Social and Cultural Determinant of Social Responsibility of the University. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2021. № 2. С. 25–31.
25. Бульвінська О., Червона Л. Соціальна відповідальність університетів: аксіологічні аспекти. *Collection of scientific papers ЛОГОΣ*. 2021. № 2. С. 181–183.
26. Бульвінська О. Професійний розвиток викладачів в умовах кадрової автономії університетів: європейський досвід. *Освітологічний дискурс*. 2022. № 1 (36). С. 161–184.
27. Бульвінська О. Підготовка викладачів до викладання на основі дослідження: європейський досвід. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2022. № 2.
28. Hryshchuk Yu. Historical and pedagogical analysis of the development of education in Poland. *Scientific letters of Academic society of Michal Baludansky*. 2016. Volume 4. № 1. Р. 56–58.
29. Hryshchuk Yu. Implementation of educational reforms during the 1990s in Poland: obstacles and conditions. *The Modern Higher Education Review*. 2017. № 2. Р. 85–89.
30. Грищук Ю. В. Розвиток педагогічної освіти у Республіці Польща у період поступу до асоціації з Європейським Союзом. *Science, Research, Development: monografia pokonferencyjna. Pedagogy*. Warszawa, 2018. № 9. С. 14–16.
31. Грищук Ю. В. Організація навчання іноземних студентів в Україні як чинник інтернаціоналізації вищої освіти. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2016. № 1-2 (46-47). С. 101-105.
32. Грищук Ю. Адаптація польського законодавства про вищу освіту до вимог Європейського Союзу. *Освітологія*. 2016. Вип. V. С. 75-80.

33. Грищук Ю. Педагогічна освіта у Республіці Польща як об'єкт міждисциплінарного дослідження. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2016. Випуск 3-4 (48-49). С. 109-115.
34. Грищук Ю. В. Становлення та розвиток освіти в Польщі початку XI – кінця XVI століття. *Освітологічний дискурс*. 2016. №3 (15). С. 97-107
35. Грищук Ю. Роль полікультурних європейських традицій у реформуванні педагогічної освіти Республіки Польща. *Освітологічний дискурс*. 2017. №1–2. С. 106–118.
36. Грищук Ю. Педагогічна Конституція Європи: сутність та значення для євроінтеграції освіти в Україні. *Педагогічний процес: теорія і практика*. 2017. № 3. С. 23–27.
37. Калінічева Г. І. Якість вищої освіти як складова формування людського капіталу: виклики для України. *Освітологія*. 2021. № 10. С. 24–36.
38. Калінічева Г. Академічна автономія університетів в Україні: відповідальність університету за якість вищої освіти. *Освітологічний дискурс*. 2022. № 1 (36). С. 39–73.
39. Калінічева Г. Експертна діяльність в галузі вищої освіти: компетентнісний вимір. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2022. № 2.
40. Козак Л. Педагогічна інноватика як міждисциплінарна галузь професійної педагогіки. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2016. № 3-4 (48-49). С. 29-35
41. Козак Л. В. Розвиток університетської освіти: навчання на основі дослідження. *Освітологічний дискурс*. 2016. № 2 (14). С. 38-52.
42. Козак Л. Особливості університетської освіти у Франції. *Освітологічний дискурс*. 2017. №3–4. С. 96–105.
43. Козак Л. Особливості організації педагогічної освіти у вищих школах Франції. *Педагогічний процес: теорія і практика*. 2017. № 3. С. 27–33.
44. Ломачинська І. М., Ломачинський Б. Г. Роль інформаційної культури у регулюванні соціальних інформаційних систем. *Вісник Львівського університету. Серія Філософсько-політологічні студії*. 2020. Вип. 29. С. 90–97.
45. Ломачинська І. М., Ломачинський Б. Г. Функціональна спрямованість інформаційної культури. *Вісник Львівського університету. Серія Філософсько-політологічні студії*. 2020. Вип. 30. С. 77–93.
46. Ломачинська І. М., Ломачинський Б. Г. Інформаційна культура педагога в системі релігієзнавчої освіти. *Освітологічний дискурс*. 2020. Вип. 4 С. 1–14.
47. Ломачинська І. М., Ломачинський Б. Г. Роль інформаційної культури в системі управління знаннями університету. *Освітологічний дискурс*. 2021. Вип. 1(32).
48. Мельниченко О. Наукові дослідження в галузі освіти як умова забезпечення якості навчання в університетах світу. *Освітологічний дискурс*. 2020. №1 (28). С.155–168.

49. Мельниченко О. В., Бурда Ю. С., Андрагогічні засади навчання дорослих. *Молодий вчений*. 2021. № 7. С. 16–19.
50. Мельниченко О. В. Освітологічні аспекти розвитку інтелектуального потенціалу нації: якість вищої освіти в Україні. *Педагогічна освіта: Теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. 2021. № 36 (2). С. 25–30.
51. Ogneviuk V., Sysoieva S., Protsenko O., Melnychenko O. Educological Principles of Training Experts for the Education System of Ukraine: Achievements and Prospects. *Horizons of Education*. 2021. № 20 (55). P. 109-120.
52. Огнев'юк В. О., Проценко О. Б., Мельниченко О. В. Міждисциплінарний підхід як умова розвитку дослідницької компетентності в умовах магістратури (на прикладі навчальної дисципліни «Освітологія»). *Освітологічний дискурс*. 2021. № 2. С. 1–15.
53. Protsenko O. Voyevutko N. Issue of non-discrimination educational area: content analysis of coursebooks. *The Modern Higher Education Review*. 2020. № 4. P. 35-41.
54. Проценко О. Б. Акмеологічна компетентність майбутнього викладача закладу вищої освіти: структура і зміст. *Освітологічний дискурс*. 2019. № 1-2. С. 344–355.
55. Проценко О. Підготовка докторів філософії (PhD) в університетах Грецької Республіки. *Педагогічний процес: теорія та практика*. 2019. № 3–4. С. 111-116.
56. Проценко О. Б., Мельниченко О. В. Освітологічна підготовка в забезпеченні якості освіти в університеті. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2021. № 1. С. 37–45.
57. Проценко О., Бульвінська О., Мельниченко О., Хархула Я. Університетські цінності в закладах вищої освіти України та Республіки Польща: погляд студентів. *Освітологія*. 2021. № 10. С. 45–54.
58. Сисоєва С., Козак Л. Дослідницька компетентність викладача вищої школи: програма розвитку. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2016. Випуск 1-2 (46-47). С. 39-45.
59. Сисоєва С., Регейло І. Зміст підготовки докторів філософії у галузі освіти в університетах США. *Педагогічний процес: теорія і практика*. 2016. Випуск 2(53). С. 86-93.
60. Сисоєва С. Наукові ступені Ph.D. та Ed.D. в галузі освіти у США: дискусійні аспекти. *Освітологія*. 2016. Вип. V. С. 81-87.
61. Сисоєва С. Досвід впровадження наукового ступеня доктора (Ed.D.) в галузі освіти у США. *Педагогічний процес: теорія і практика*. 2016. №4 (55). С. 44-51.
62. Сисоєва С., Регейло І. Дослідження на здобуття ступеня PhD у США: структура й зміст. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2016. № 3-4 (48-49) С. 85-89.
63. Сисоєва С., Регейло І. Підготовка докторів філософії у галузі освіти: досвід провідних університетів світу. *Рідна школа*. 2016. №5-6. С.12-18.

64. Сисоєва С. Наукові ступені в галузі освіти: міжнародна практика. *Рідна школа*. 2016. №7–8. С. 10-16.
65. Сисоєва С., Козак Л. Особливості навчання бакалаврів у провідних країнах світу. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2017. Випуск 1–2. С. 99–109.
66. Sysoieva S. Interdisciplinary studies in education. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2017. Випуск 3–4. С. 7–11.
67. Sysojeva S., Sokolova I. Teacher educators: from «the hidden profession» to revealed profession. *The Modern Higher Education Review*. 2017. № 2. P. 36–46.
68. Сисоєва С.О. Міждисциплінарні педагогічні дослідження в контексті розвитку освітології. *Освітологія*. 2017. № VI. С. 26–30.
69. Sysoieva S., Mospan N. Concept of competence in the international and national educational contexts. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2018. № 1–2. С. 7–15.
70. Sysoieva S., Batechko N., Mospan N. Module Piloting for PhD Training: Experience of Ukraine. *Journal of Modern Education Review*. 2018. Vol. 8. № 9. P. 661–666.
71. Sysoieva S., Mospan N. The EU experience of providing graduates with employment: conclusions for Ukraine. *Education: Modern Discourses*. 2019. № 2. С. 78–83.
72. Sysoieva S. O., Sokolova I. V. Academic staff development programme to enhance research competence: a case study. *Education: Modern Discourses*. 2020. № 3. P. 78-87.
73. Сисоєва С. Загальна педагогіка в сучасному науковому дискурсі. *Педагогічний процес: теорія і практика*. 2019. № 1-2 (64-65). С. 7–14.
74. Сисоєва С., Проценко О. Learning outcomes for Module Jean Monnet: an experience in Ukraine. Steps to improve quality. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2020. № 3(64). С.87–94.
75. Сисоєва С., Проценко О. Implementation of the continuing education concept in the European Educational Area: regulatory provision. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2020. № 2 (63). С. 78–84.
76. Sysoieva S., Sokolova I. Academic staff development programme: research competence formation. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2020. № 4. С. 23–32.
77. Сисоєва С. О. Педагогічні аспекти цифровізації освіти. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2021. № 4. С. 24–32.
78. Титаренко І. Освітологічний контекст поняття «соціально-культурні чинники». *Освітологічний дискурс*. 2017. №1–2. С. 23–37.
79. Титаренко І. Феномен соціально-культурних чинників у функціонуванні системи освіти. *Педагогічний процес: теорія і практика*. 2017. № 3. С. 106–111.

80. Тригуб І. Класифікація країн Східної Європи щодо подібності підготовки експертів у галузі освіти. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. № 1-2. 2016. С. 66-70
81. Тригуб І. Професійна підготовка експертів у галузі освіти у слов'янських східно-європейських країнах. *Педагогічний процес: теорія і практика*. № 4. 2016. С. 72-78.
82. Тригуб І. Досвід підготовки експертів у галузі освіти у країнах Балтії. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. № 3-4. 2016. С. 104-109.
83. Тригуб І. Тенденції професійної підготовки експертів у галузі освіти у балканських країнах. *Освітологічний дискурс*. 2017. №1–2. С. 119–131.
84. Tryhub I. Postgraduate extent of the education module «Higher education quality and expert support: Ukraine's movement toward the European Union». *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2018. № 1–2. 131–137.
85. Tryhub I. Expertise in education: theoretical analysis of basic concepts. *The Modern Higher Education Review*. 2020. № (4). P. 42-49.

Статті в збірниках наукових праць, які не є фаховими і не входять до наукометричних баз даних

1. Батечко Н. Г. Формування державної освітньої політики: синергетичний аспект. *Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції «Формування державної освітньої політики: філософські, теоретичні та прикладні аспекти»*. Тематичний випуск. 2016. С. 32-37.
2. Бульвінська О. І. Професійний розвиток науково-педагогічних працівників в Європі: досвід для України. *Матеріали II Міжнародної конференції «Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта – 2018: Трансформації та інновації в освіті у глобалізаційному світі»*. Київ, 2018. С.148–150.
3. Бульвінська О. І. Безперервний професійний розвиток науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти: термінологічний аналіз. *Матеріали XXXVIII Міжнародної наукової інтернет-конференції «Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації»*. Переяслав-Хмельницький, 2018. Вип. 38. С. 86–88.
4. Бульвінська О. І. Соціокультурні детермінанти якості вищої освіти: системний підхід. *Матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції за міжнародної участі «Системний аналіз в управлінні: міжгалузеві дослідження» (26-27 травня 2022 року)*. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2022.
5. Грищук Ю. В. Забезпечення якості вищої освіти у Республіці Польща. *Матеріали XXVII Всеукраїнської наукової інтернет-конференції «Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку»*: Збірник наукових праць. Переяслав-Хмельницький, 2016.

6. Грищук Ю. В. Освітні реформи у Республіці Польща та їх вплив на систему професійної підготовки вчителів. *Економіка, наука, освіта: інтеграція та синергія: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Братислава, 18-21 січня 2016 року): у 3-х т. Т. 1.* Київ: Центр навчальної літератури, 2016. С. 45.

7. Грищук Ю. В. Популяризація досліджень молодих вчених: європейський досвід. *Дослідження молодих вчених: від ідеї до реалізації: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 16 берез. 2018 р., м. Київ.* Київ: Київ. університет імені Бориса Грінченка, 2018. С. 34–36.

8. Калінічева Г. І. Освітній процес у закладах вищої освіти України в умовах воєнного стану: нормативно-правові та організаційні аспекти. *Україна в контексті соціогуманітарних викликів сучасності: історичний досвід та перспективи. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (з міжнародною участю). 17 травня 2022 року.* Переяслав, 2022. С. 111-115.

9. Калінічева Г. І. Рейтингове оцінювання професійної діяльності науково-педагогічних працівників як елемент академічної автономії університету. *Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика. Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 20 – 21 травня 2022 року).* Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2022.

10. Ломачинський Б. Г. Ціннісні орієнтири інформаційної культури у просторі суспільства знань. *Київські філософські студії – 2021: Матеріали Всеукраїнської наукової конференції з міжнародною участю (м. Київ, 21 травня 2021 р.) : тези доповідей.* Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2021. С. 100–103.

11. Ломачинський Б. Г. Організаційна інформаційна культура: ціннісний вимір. *Інформація, комунікація та управління знаннями в глобалізованому світі: Матеріали Четвертої Міжнародної наукової конференції (м. Київ, 20–22 травня 2021 року).* Київ.

12. Ломачинський Б. Г. Роль медіаосвіти у формуванні інформаційної культури сучасної молоді. *XIV Міжнародна науково-практична конференція «Theoretical foundations in practice and science», Bilbao, Spain, December 21 – 24, 2021.* Р. 85–89.

13. Ломачинський Б. Г. Роль цифрової культури у сучасному віртуальному просторі. *Society and science. Problems and prospects. Proceedings of the III International Scientific and Practical Conference. London, England, 2022.* Р. 100-104.

14. Ошуркевич Н. О. Відбір абітурієнтів до закладів вищої освіти як засіб забезпечення її якості. *Матеріали II Міжнародної конференції «Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта – 2018: Трансформації та інновації в освіті у глобалізаційному світі».* Київ, 2018. С. 181–183.

15. Проценко О. Б. Організація постдокторських програм в європейських університетах: досвід Грецької республіки. *Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта – 2021: інновації в освіті в контексті*

європеїзації та глобалізації. Київ: Національна академія педагогічних наук України, 2021. С.146-149.

16. Сисоєва С. Методологічні стандарти порівняльних досліджень в галузі освіти у польському науковому просторі. *Педагогічна компаративістика – 2016: освітні реформи та інновації у глобалізованому світі: матеріали наук.-практ. семінару (Київ, 6 червня 2016 р.)*. Київ: Педагогічна думка, 2016. С. 18-19.

17. Сисоєва С. О., Титаренко І. О. Новітні тенденції в дослідженнях історії та філософії освіти, проведених вченими Відділення загальної педагогіки та філософії освіти НАПН України. *Історія та філософія освіти в незалежній Україні: здобутки і стратегії: збірник тез Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю*. Біла Церква: Видавництво «Авторитет» ФОП Курбанова Ю. В., 2020. С. 53-60.

18. Тригуб І. І. Сутність і зміст експертної діяльності в освіті: аналіз міждисциплінарної програми. *Економіка, наука, освіта: інтеграція та синергія: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Братислава, 18-21 січня 2016 року): у 3-х т. Т. 2*. Київ: Центр навчальної літератури, 2016. С. 66-67

19. Тригуб І. І. Теоретико-методологічні аспекти експертизи у галузі освіти. *Методологія та методи наукового дослідження: матеріали науково-практичного семінару (м. Прага, Чеська Республіка, 27 квітня 2016 року)*. 2016. С. 58-59.

Підручники, навчальні посібники

1. Сисоєва С. О., Соколова І. В. Теорія і практика вищої освіти : навчальний посібник. 2016. 338 с.

2. Сисоєва С. О., Козак Л. В. Розвиток дослідницької компетентності викладачів вищої школи: навчальний посібник. Київ: Едельвейс, 2016. 156 с.

3. Освітологія. Вступ до освітології: навчальний посібник / Упорядники: В. О. Огнев'юк, С. О. Сисоєва. Київ: Едельвейс, 2017. 382 с.

4. Європейський простір вищої освіти: параметри якості та експертизи: навчальний посібник / Укладачі: Батечко Н. Г., Бульвінська О. І., Локшина О. І., Мосьпан Н. В., Проценко О. Б., Сисоєва С. О., Соколова І. В.; За ред. Сисоєвої С. О. Київ, 2020. 152 с.

Навчальні програми

1. Батечко Н. Г., Проценко О. Б. Робоча програма навчальної дисципліни «Методики та технології у вищій школі. Змістовий модуль «Гносеологічні основи навчальної діяльності студента» для студентів спеціальності 011 для студентів другого (магістерського) рівня вищої освіти. Київ: КУБГ, 2019.

2. Мельниченко О. В., Проценко О. Б. Робоча програма навчальної дисципліни «Освітологія». Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2020. 17 с.

3. Мельниченко О. В. Освіта у трансформаційному суспільстві: Освітологія: Робоча програма навчальної дисципліни. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2021. 17 с.
4. Мельниченко О. В. Андрагогіка: Робоча програма навчальної дисципліни. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2021. 11 с.
5. Проценко О. Б. Педагогіка і психологія вищої школи: Педагогіка: Робоча програма навчальної дисципліни. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2021. 10 с.
6. Проценко О. Б. Методики та технології у вищій школі: Робоча програма навчальної дисципліни. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2021. 19 с.
7. Проценко О. Б. Методики та технології у вищій школі: Гносеологічні основи навчальної діяльності студента. Педагогічні методики та технології у вищій школі. Методичний практикум: Робоча програма навчальної дисципліни. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2021. 19 с.
8. Сисоєва С. О., Козак Л. В. Освітня програма підвищення кваліфікації професорсько-викладацького складу університету (дослідницький модуль). Київ: Едельвейс, 2016. 76 с.
9. Сисоєва С. О. Методологія досліджень в галузі освіти. Програма навчальної дисципліни. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2016. 16 с.
10. Сисоєва С. О., Грищук Ю. В. Робоча програма навчальної дисципліни «Методологія порівняльних досліджень у сфері освіти» для здобувачів вищої освіти (ступінь «Доктор філософії»). Київ: Едельвейс, 2018. 20 с.
11. Сисоєва С. О. Освітня програма підвищення кваліфікації професорсько-викладацького складу університету (дослідницький модуль). Творчий рівень. Київ: Едельвейс, 2018. 24 с.
12. Сисоєва С. О., Мельниченко О. В., Проценко О. Б. Робоча програма навчальної дисципліни «Освітологія» для студентів другого (магістерського) рівня вищої освіти. Київ: КУБГ, 2019.

Аналітичні звіти

1. Бульвінська О., Мельниченко О. Напрями досліджень в галузі освіти в сучасних університетах світу: аналітичний огляд. *Річний звіт Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти за 2019 рік*. С. 192-220.
2. Організація освітнього процесу в школах України в умовах карантину: аналітична записка / Л. Гриневич, Л. Ільч, Н. Морзе, О. Проценко, В. Прошкін, І. Шемелинець, К. Линьов, Г. Рій. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2020. 76 с.
3. Проценко О., Мельниченко О., Бульвінська О. Професійна підготовка експертів у галузі освіти: аналітичний звіт (2021 р.). Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2022. 36 с.

Методичні рекомендації

1. Грищук Ю. В. Тезаурус порівняльного дослідження розвитку педагогічної освіти: Україна та Республіка Польща: методичні рекомендації. Київ : Едельвейс, 2018. 32 с.
2. Сисоєва С. О., Батечко Н. Г., Тригуб І. І. Якість вищої освіти та експертний супровід її забезпечення: досвід Європейського Союзу: методичні рекомендації до освітнього модуля / За заг. ред. С. О. Сисоєвої. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2020. 36 с.